

**Dina Iordanova & Ragan Rhyne (eds)**

*Film Festival Yearbook 1: The Festival Circuit*  
 St. Andrews (St. Andrews Film Studies) 2009,  
 225 p., € 20,70, ISBN 978 1906678043

**Dina Iordanova & Ruby Cheung (eds)**

*Film Festival Yearbook 2: Film Festivals and Imagined Communities*  
 St. Andrews (St. Andrews Film Studies) 2010,  
 286 p., € 20,70, ISBN 978 0956373014

Reflectie op filmfestivals geniet een toenemende populariteit, zowel in academische kringen als bij filmcritici en festivalmedewerkers. Dit blijkt onder andere uit recente themanummers van bijvoorbeeld het Duitse tijdschrift *Schnitt* (no. 54, April 2009) of het Zweedse tijdschrift *Film International* (vol. 6, no. 4, 2008) en een recente publicatie zoals de bundel *Dekalog 3: On Film Festivals* (2009). Marijke de Valck leverde in 2007 een substantiële bijdrage aan dit nieuwe onderzoeksveld met haar dissertatieonderzoek *Film Festivals. From European Geopolitics to Global Cinephilia* (besproken in *TMG* 10, 2007-2; zie ook hier-vóór).

In 2009 verscheen de eerste editie van het *Film Festival Yearbook*, met als focus de economische aspecten van het festivalcircuit. Het filmfestivalcircuit is algemeen erkend als een belangrijke factor in de bedrijfstak; volgens sommigen fungeert het als een alternatief distributiekanaal. Dina Iordanova betwist dit, want festivals ontberen volgens haar de benodigde juridische structuur van contracten. Dit is een terechte constatering. De positie van de 'sales agents' blijkt steeds belangrijker te worden, ze fungeren immers steeds meer als de voornaamste verbinding tussen filmmakers en het afzetgebied dat bestaat uit een breed scala aan filmfestivals, filmdistributeurs, dvd-labels en televisienetwerken. Een filmfestival heeft als wezenskenmerk dat het een vertoningsplaats

is, in de vorm van een tijdelijke explosie van voorstellingen. Deze signalering wordt in *Yearbook 1* goed uitgewerkt in drie fundamentele essays en zes casestudies, met onder andere een voortreffelijke analyse van het animatiefilmfestival Annecy als 'field-configuring event'. De bibliografische verkenning heeft een hoog nuttigheidsgehalte, als eerste ordening van de golf aan publicaties. De drie berichten van de werkvloer ('dispatches from the Festival World') en het congresverslag daarentegen zouden beter in een blog passen.

Een jaar later werd in *Film Festival Yearbook 2* de focus verschoven naar het perspectief van de culturele antropologie en werden bijpassende praktijkverhalen verzameld over filmfestivals die zich richten op de multiculturele filmmakers en/of dito filmbezoekers. In het Engels zijn de trefwoorden hierbij 'ethnic populations' en 'diasporic communities'. De ondertitel van het jaarboek is een verwijzing naar het onderzoek van antropoloog Benedict Anderson dat hij omschreef in *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (1983).

De basispremissie van *Yearbook 2* luidt: de bevolking in vele landen is verkokerd in meerdere nationaliteiten die al dan niet vreedzaam naast elkaar leven (of langs elkaar heen leven). Dit demografisch gegeven vertaalt zich op verschillende manieren in de filmcultuur. In haar inleidend essay stelt Dina Iordanova dat filmfestivals op drie manieren kunnen reageren op deze situatie: de festivalprogrammering richten op culturele diplomatie en cinefiele kwaliteiten, of op de promotie van politieke idealen en nationale identiteiten, of de festivalprogrammering ten dienste stellen van een multicultureel ondernemerschap. De theoretische fundering van deze drie opties ontleent Iordanova aan het boek *Media Worlds: Anthropology on New Terrain* (2002) (F.D. Ginsburg et al. (eds)).

Het theoretisch deel van *Yearbook 2* omvat nog twee essays. Lindiwe Dovey, de oprichter van het Cambridge African Film Festival, verdedigt zich tegen kritiek dat alle Afrikaanse filmfestivals gezien moeten worden als uitbuiting ten koste van de filmmakers. Zij betoogt

dat dit soort festivals juist een ondersteuning vormt van de distributie en promotie van de Afrikaanse cinema, maar ze schetst tegelijkertijd ook een genuanceerd overzicht van problemen en dilemma's die dit met zich meebrengt. Vanuit haar praktijkervaring verbreedt zij op relevante wijze de onderzoeksagenda van de mondiale filmcirculatie.

Ruby Cheung richt vervolgens de aandacht op de financiering van filmfestivals. Zij betoogt dat het in kaart brengen van de boekhouding waardevolle inzichten oplevert omdat de manier van financiering invloed heeft op de inhoud, de werking en de levensvatbaarheid van een festival. Dit illustreert ze met een reeks voorbeelden van festivals met Franse en Afrikaanse films in Schotland, Chinese en Koerdische films in Londen en Joodse films in Hong Kong.

De kern van *Yearbook 2* bestaat uit zeven meer uitgewerkte casestudies. De eerste beschrijft gedetailleerd de geschiedenis van 'Bite the Mango', een wereldcinemafilmfestival in een Engelse provinciestad, dat zich richt op een drieledige doelgroep: het art housepubliek, de filmmakers in diaspora, en de verschillende ontheemde etnische minderheden. De problemen en triomfen van de veertien festivaledities worden samengevat en de koerswijzigingen in kaart gebracht. Vervolgens komt in *Yearbook 2* nog een brede waaier aan filmfestivals aan de orde, te beginnen met een migrantenfestival in Korea, een vluchtelingenfestival in de Westelijke Sahara en de multiculturele festivals in San Francisco. De Latijns-Amerikaanse filmfestivals in Cuba (Havana) en Spanje (San Sebastian) tonen aan dat taal als bindend element kan dienen voor het markeren van een transnationale identiteit. Het Koerdische filmfestival in Londen is een voorbeeld van een filmfestival als promotie van een statenloze cultuur en als ontmoetingsplaats voor een volk in diaspora. Het Joods filmfestival van Wenen tot slot begon als een educatief initiatief met een linkse en cosmopoliete signatuur, zonder religieuze banden. Dit filmfestival staat in een context van het complexe concept van Joodse identiteit en de politieke consequenties

hiervan, maar wordt daarnaast ook beïnvloed door meer triviale factoren als lokale allianties, meningsverschillen en botsing van karakters.

*Yearbook 2* sluit af met twee dienstbare bijlagen, een opsomming van verschillende soorten transnationale filmfestivals en een update van de thematische bibliografie.

De twee edities van het *Film Festival Yearbook* vormen samen een belangrijke stimulans voor het institutioneel onderzoek van filmfestivals, met als bijzonderheid dat de verschillende bijdragen in beide gevallen geleverd worden door zowel een breed spectrum aan wetenschappers als door professionals uit het praktijkveld. Dit blijkt een vruchtbare kruisbestuiving. De jaarboeken bevatten geen droge academische teksten, maar zijn gevuld met levendige casestudies die steeds in een groter verband gezet worden van internationale onderzoeksvragen met een interdisciplinaire horizon. Ook op dit academisch vlak is een kruisbestuiving zichtbaar, in dit geval tussen film- en mediawetenschap, antropologie, kunstsociologie, kunsteconomie, kunstmanagement en kunstbeleid.

St. Andrews is geografisch gezien een afgelegen dorpje aan de kust van Schotland, maar op het vlak van filmfestivalstudies staat het centraal op de kaart. Dit voorbeeld vormt een prikkelende uitdaging voor alle wetenschappers en professionals in Nederland en elders.

*Peter Bosma*